

in '63 stegen de nominale lonen snel, vooral doordat de loonstijging in '69 gekoppeld werd aan de stijging van de kosten van levensonderhoud. Er kwamen jaren waarin de lonen zelfs sneller stegen dan de arbeidsproductiviteit: Nederland ging boven zijn stand leven. Uitkeringen krachtens wetten die, zoals dat heette, een sociale verzorgingsstaat hadden doen ontstaan (wij komen er nog op terug), legden beslag op een snel groeiend deel van de staatsuitgaven. Voor die uitkeringen of het door hem te betalen deel daarvan en voor de dekking van tekorten maakte de staat goeddeels gebruik van zijn aandeel in de aardgasopbrengsten – desondanks ging hij vooral tegen het einde van de jaren '70 jaarlijks miljarden, tenslotte zelfs enkele tientallen miljarden méér uitgeven dan waarover hij de beschikking kreeg. Dat financieringstekort werd gedekt door gelden te lenen op de kapitaalmarkt; daar werd de rente zo hoog dat het bedrijfsleven er grote hinder van ondervond. De bedrijfswinsten daalden – pas in het begin van de jaren '80 ging de overheid beseffen dat beperking van staatsuitgaven noodzaak was. Die beperking is anno '85 in volle gang. De bedrijfswinsten zijn dan weer stijgende.

Laat ons door die *ups* en *downs* in de economische ontwikkeling de vooruitgang in de materiële voorzieningen niet uit het oog verliezen – een vooruitgang overigens die diegenen die de crisis van de jaren '30 en de Tweede Wereldoorlog beleefden, sterker aanspreekt dan de generatie welke nadien werd geboren. Het beste uitgangspunt voor die vooruitgang is niet het jaar '45 of '46 maar het jaar '50, toen in de vorm van het nieuwe industrialisatiebeleid de bakens werden verzet. Welnu, in '85 produceert de Nederlandse industrie, met '50 vergeleken, vijf maal zoveel goederen en is de agrarische produktie verdrievoudigd. Het energieverbruik per hoofd van de bevolking (elektriciteit, aardgas en aardolieprodukten – de laatste Limburgse steenkolenmijnen zijn in '74 gesloten) is bijna verviervoudigd. Vrijwel ieder gezin beschikt over een stofzuiger, een koelkast, een wasmachine, een telefoon (het aantal aansluitingen: nog geen 300 000 in '46, is tot bijna 5,7 miljoen gestegen), een of meer radio's, een of meer televisietoestellen. Er zijn sinds de bevrijding voor een bevolking die van negen miljoen in '45 groeide tot veertien-en-een-half miljoen (daaronder meer dan een half miljoen buitenlanders), meer dan 3,6 miljoen nieuwe woningen gebouwd – die veertien-en-een-half miljoen ingezetenen bezitten tezamen bijna 5 miljoen personenauto's. Gloednieuwe industriële produkten verspreidden zich snel – men kan anno '85 denken aan de *video's*, de *compact-discs* en de *computers*; die laatsten vinden met name bij het bedrijfsleven en bij de overheid steeds meer toepassing. Wel zijn er groepen die in de samenleving achterop zijn